

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року № 152-Н

Форма № П-2.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**
Кафедра технологічного обладнання харчових виробництв і торгівлі

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор ПУЕТ
_____ М.С. Рогоза
(підпис) (ініціали, прізвище)
«__» _____ 2015 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
з навчальної дисципліни
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

для студентів напрямів підготовки:

- 6.020105 “Документознавство та інформаційна діяльність”;
- 6.030401 “Правознавство”;
- 6.030502 “Економічна кібернетика”;
- 6.030503 “Міжнародна економіка”;
- 6.030504 “Економіка підприємства”;
- 6.030505 “Управління персоналом та економіка праці”;
- 6.030507 “Маркетинг”;
- 6.030508 “Фінанси і кредит”;
- 6.030509 “Облік і аудит”;
- 6.030510 “Товарознавство і торговельне підприємництво”;
- 6.030601 “Менеджмент”;
- 6.040302 “Інформатика”;
- 6.051401 “Біотехнологія”;
- 6.051701 “Харчові технології та інженерія”;
- 6.140101 “Готельно-ресторанна справа”;
- 6.140103 “Туризм”.

Полтава 2015

Робоча навчальна програма з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів напрямів підготовки 6.030401 «Правознавство» 6.030502 «Економічна кібернетика»; 6.030503 «Міжнародна економіка»; 6.030504 «Економіка підприємства»; 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»; 6.030507 «Маркетинг»; 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»; 6.040302 «Інформатика»; 6.051701 «Харчові технології та інженерія» на **1 семестр 2015 -2016** навчального року.

Укладач: Смирнова В.Г. доцент, к.геогр.н.

Робоча навчальна програма обговорена

і схвалена на засіданні кафедри

« 21 » травня 2015р., протокол № 10

Зав. кафедри _____ Я. М. Бичков

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки «Правознавство»
протокол №__ від «__» _____ 2015 р
2015

_____ Г. В. Лаврик

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки «Маркетинг»
протокол №__ від «__» _____

_____ Н.В.Карпенко

СХВАЛЕНО»

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки «Економічна кібернетика»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ М. Є. Рогоза

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи зі спеціальності (ППС) «Технології харчування»

протокол №__ від «__» _____ 2015

_____ Г. П. Хомич

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки «Міжнародна економіка»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ О. В. Шкурупій

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки «Фінанси та кредит»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ С. Б. Єгоричева

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки, спеціальності «Економіка підприємства»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ О. В. Березін

СХВАЛЕНО»

Голова науково-методичної групи з напрямом підготовки «Управління персоналом і економіка праці»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ Т. А. Костишина

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напряму підготовки «Інформатика»
протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ О. О. Ємець

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напряму підготовки «Облік і аудит»
протокол №__ від «__» _____ 2015

_____ Ю. А. Верига

ПОГОДЖЕНО

Методист 1 категорії науково- навчального центру

_____ В. М. Забара

«__» _____ 2015 р.

Робоча навчальна програма з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів напрямів підготовки 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність», 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»; 6.030601 «Менеджмент»; 6.051401 «Біотехнологія»; 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»; 6.140103 «Туризм» на **2 семестр 2015 -2016** навчального року.

Укладач: Смирнова В.Г. доцент, к.геогр.н.

Робоча навчальна програма обговорена
і схвалена на засіданні кафедри

« 21 » _травня_ 2015р., протокол № 10

Зав. кафедри _____ Я. М. Бичков

(підпис)

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напряму підготовки, спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р

_____ М. В. Макарова

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напряму підготовки, спеціальності «Готельно-ресторанна справа»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ Т. В. Капліна

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напряму підготовки, спеціальності «Менеджмент»
протокол №__ від «__» _____ 2015 р

_____ Л. М. Шимановська-Діанич

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи з напряму підготовки, спеціальності «Біотехнологія»
протокол №__ від «__» _____ 2015 р.

_____ Г. О. Бірта

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи зі спеціальності ППС «Товарознавство і комерційна діяльність»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.
_____ Н. М. Тягунова

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи зі спеціальності ППС «Туризм»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.
_____ Г. П. Скляр

СХВАЛЕНО

Заст.голови науково-методичної групи зі спеціальності ППС «Товарознавство і експертиза в митній справі»

протокол №__ від «__» _____ 2015 р.
_____ Н. В. Омельченко

ПОГОДЖЕНО

Методист 1 категорії науково-навчального центру

_____ В.М.Забара
«__» _____ 2015 р.

ВСТУП

Назва курсу Безпека життєдіяльності

Статус курсу: Нормативний для підготовки бакалаврів усіх напрямків підготовки.

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику.

Предмет навчальної дисципліни – вплив на життєдіяльність та здоров'я людини зовнішніх та внутрішніх факторів, закономірності виникнення і розвитку небезпечних і надзвичайних ситуацій, шляхи їх подолання та попередження

В результаті вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» бакалаври (молодші спеціалісти) у відповідних напрямках підготовки повинні мати такі головні загальнокультурні та професійні компетенції:

- культуру безпеки і ризик-орієнтоване мислення, при якому питання безпеки, захисту й збереження навколишнього середовища розглядаються як найважливіші пріоритети в житті й діяльності;
- вміння оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;
- здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень.
- здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і природного середовища від небезпек;
- здатність орієнтуватися в основних нормативно-правових актах в області забезпечення безпеки;
- знання організаційно-правових заходів забезпечення безпечної життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки;

- вміння ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ і віднайти шляхи відвернення їхньої уражаючої дії використовуючи імовірнісні структурно-логічні моделі;
- вміння обґрунтувати нормативно-організаційні заходи забезпечення безпечної експлуатації технологічного обладнання та попередження виникнення надзвичайних ситуацій;
- обґрунтування та методичне забезпечення проведення навчання серед працівників та населення з питань безпеки життєдіяльності та дій за надзвичайних ситуацій;
- вміння надати допомогу та консультації працівникам та населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у надзвичайних ситуаціях;
- оцінювати стан готовності підрозділу до роботи в умовах загрози і виникнення НС за встановленими критеріями і показниками та надавати консультації працівникам організації (підрозділу) щодо підвищення його рівня;

Робоча навчальна програма розроблена на основі типової навчальної програми нормативної дисципліни “Безпека життєдіяльності” (Міносвіти і науки України, Київ, 2011).

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Таблиця 1.1. Загальна характеристика навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів напрямів підготовки 6.030401 «Правознавство»; 6.030502 «Економічна кібернетика»; 6.030503 «Міжнародна економіка»; 6.030504 «Економіка підприємства»; 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»; 6.030507 «Маркетинг»; 6.030508 «Фінанси і кредит» (ППС «Фінанси»), 6.030509 «Облік і аудит».

Характеристика навчальної дисципліни	
1. Кількість кредитів за ECTS	1,5 .
2. Кількість модулів: денна	1 , заочна 1 .
3. Нормативна (варіативна) у відповідності до навчального плану (зазначити)	нормативна
4. Курс: денна	2 , заочна 2 .
5. Семестр: денна	1 , заочна 1 .
6. Денна форма навчання, годин: – 54 загальна кількість: 1 семестр	54 -, 2 семестр - -.
- лекції: 1 семестр	10 -, 2 семестр - -.
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	8 , 2 семестр - -.
- самостійна робота: 1 семестр	36 , 2 семестр - -.
- вид підсумкового контролю (зазначити):	1 семестр ПМК (залік) , 2 семестр - -.
- кількість годин на тиждень: 1 семестр	1 , 2 семестр - -.
7. Заочна форма навчання, годин: 54 - загальна кількість: 1 семестр	54 , 2 семестр - -.
- лекції: 1 семестр	4 , 2 семестр - -.
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	2 , 2 семестр - -.
- самостійна робота: 1 семестр	48 , 2 семестр - -.
- вид підсумкового контролю (зазначити)	- 1 семестр ПМК (залік) , 2 семестр - -.

Таблиця 1.2. Загальна характеристика навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів напряму підготовки 6.040302 «Інформатика»

Характеристика навчальної дисципліни	
1. Кількість кредитів за ECTS	1,5 .
2. Кількість модулів: денна	1 , заочна - -.
3. Нормативна (варіативна) у відповідності до навчального плану (зазначити)	нормативна
4. Курс: денна	2 , заочна - -.
5. Семестр: денна	1 , заочна - -.
6. Денна форма навчання, годин: – 54 загальна кількість: 1 семестр	54 -, 2 семестр - -.
- лекції: 1 семестр	20 -, 2 семестр - -.
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	16 , 2 семестр - -.
- самостійна робота: 1 семестр	18 , 2 семестр - -.
- вид підсумкового контролю (зазначити):	1 семестр ПМК (залік) , 2 семестр - -.
- кількість годин на тиждень: 1 семестр	2 , 2 семестр - -.

Таблиця 1.3. Загальна характеристика навчальної дисципліни «Безпека: Безпека життєдіяльності» для студентів напрямів підготовки 6.051701 «Харчові технології та інженерія» (ППС «Технологія харчування»)

Характеристика навчальної дисципліни	
1. Кількість кредитів за ECTS	<u>2</u> .
2. Кількість модулів: денна	<u>1</u> , заочна <u>1</u> .
3. Нормативна (варіативна) у відповідності до навчального плану (зазначити)	<u>нормативна</u>
4. Курс: денна	<u>2</u> , заочна <u>2</u> .
5. Семестр: денна	<u>1</u> , заочна <u>2</u> .
6. Денна форма навчання, годин: – 72 загальна кількість: 1 семестр <u>72</u> , 2 семестр <u>-</u> .	
- лекції: 1 семестр	<u>20</u> , 2 семестр <u>-</u> .
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	<u>16</u> , 2 семестр <u>-</u> .
- самостійна робота: 1 семестр	<u>26</u> , 2 семестр <u>-</u> .
- вид підсумкового контролю (зазначити):	1 семестр <u>іспит</u> , 2 семестр <u>-</u>
- кількість годин на тиждень: 1 семестр	<u>2</u> , 2 семестр <u>-</u>
7. Заочна форма навчання, годин: 72 - загальна кількість: 1 семестр <u>-</u> , 2 семестр <u>72</u> .	
- лекції: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>6</u>
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>4</u> .
- самостійна робота: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>62</u> .
- вид підсумкового контролю (зазначити) –	1 семестр <u>-</u> , 2 семестр <u>іспит</u>

Таблиця 1.3 Загальна характеристика навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів напрямів підготовки 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність»; 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»; 6.030601 «Менеджмент»; 6.051401 «Біотехнологія»; 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»; 6.140103 «Туризм».

Характеристика навчальної дисципліни	
1. Кількість кредитів за ECTS	<u>1,5</u> .
2. Кількість модулів: денна	<u>1</u> , заочна <u>1</u> .
3. Нормативна (варіативна) у відповідності до навчального плану (зазначити)	<u>нормативна</u>
4. Курс: денна	<u>1</u> , заочна <u>1</u> .
5. Семестр: денна	<u>2</u> , заочна <u>2</u> .
6. Денна форма навчання, годин: – 45 загальна кількість: 1 семестр <u>-</u> , 2 семестр <u>45</u> .	
- лекції: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>10</u> .
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>6</u> .
- самостійна робота: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>29</u> .
- вид підсумкового контролю (зазначити):	1 семестр <u>-</u> , 2 семестр <u>ПМК (залік)</u>
- кількість годин на тиждень: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>1</u> .
7. Заочна форма навчання, годин: 45 - загальна кількість: 1 семестр <u>-</u> , 2 семестр <u>45</u> .	
- лекції: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>4</u> .
- практичні (семінарські, лабораторні) заняття: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>2</u> .
- самостійна робота: 1 семестр	<u>-</u> , 2 семестр <u>48</u> .
- вид підсумкового контролю (зазначити) –	1 семестр <u>-</u> , 2 семестр <u>ПМК (залік)</u>

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ” ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Тематичний план для студентів напрямів підготовки 6.030401 «Правознавство»; 6.030502 «Економічна кібернетика»; 6.030503 «Міжнародна економіка»; 6.030504 «Економіка підприємства»; 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»; 6.030507 «Маркетинг»; 6.030508 «Фінанси і кредит» (ППС «Фінанси»); 6.030509 «Облік і аудит».

Назва розділу, модуля, теми	Кількість годин за видами занять				
	Разом	Аудиторні заняття		Позааудиторні заняття	
		лекції	практичні	індивідуально-консультативна робота	самостійна
Тема 1. Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.	10	2	2		6
Тема 2. Види небезпек. Природні загрози для людини. Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості.	9	2	2		5
Тема 3. Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек. Ризик-орієнтований підхід	9	2	2		5
Тема. 4 Шляхи забезпечення безпеки. Менеджмент безпеки. Інформаційна безпека підприємства.	14	2	2		10
Тема 5. Правове забезпечення та організаційна структура захисту населення. Управління безпекою.	12	2			10
Всього	54	10	8		36

Тематичний план для студентів напрямів підготовки **6.040302** «Інформатика» та **6.051701** «Харчові технології та інженерія» (ППС «Технологія харчування») *.

Назва розділу, модуля, теми	Кількість годин за видами занять				
	Разом	Аудиторні заняття		Позааудиторні заняття	
		лекції	семінарські, практичні	індивідуально- консультативна робота	самостійна
Тема 1. Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.	6	4	2		
Тема 2. Види небезпек. Природні загрози для людини.	8	2	2		4
Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах.	4 (7)*	2	2		- (3)*
Тема 4 Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості.	4 (7)*	2	2		- (3)*
Тема 5. Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек.	10	4	4		2
Тема. 6 Шляхи забезпечення безпеки. Менеджмент безпеки. Інформаційна безпека підприємства.	16	4	2		10
Тема 7. Правове забезпечення та організаційна структура захисту населення. Управління безпекою.	6 (8)*	2	2		2 (4)*
Всього	54 (72)*	20	16		18 (26)*

Тематичний план для студентів напряму підготовки 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність»; 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»; 6.030601 «Менеджмент»; 6.051401 «Біотехнології»; 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»; 6.140103 «Туризм».

Назва модуля (розділу), теми	Кількість годин за видами занять			
	Разом	аудиторні заняття		позааудиторні заняття
		лекції	практичні	самостійна
Тема 1. Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.	10	2	2	6
Тема 2. Види небезпек. Природні, техногенні та соціально-політичні небезпеки.	9	2	2	5
Тема 3. Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек.	9	2	2	5
Тема 4. Шляхи забезпечення безпеки.	12	2	-	10
Тема 5. Правове забезпечення та організаційна структура захисту населення. Управління безпекою.	14	2	-	12
Всього	54	10	6	38

4.ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ”БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ”

для студентів напрямів підготовки 6.030401 «Правознавство»; 6.030502 «Економічна кібернетика»; 6.030503 «Міжнародна економіка»; 6.030504 «Економіка підприємства»; 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»; 6.030507 «Маркетинг»; 6.030508 «Фінанси і кредит» (ППС «Фінанси»); 6.030509 «Облік і аудит», 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність»; 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»; 6.030601 «Менеджмент»; 6.051401 «Біотехнології»; 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»; 6.140103 «Туризм».

Назва розділу, теми та питання, що розглядаються на лекції	Обсяг годин	Назва теми семінарського, практичного заняття (питання і завдання)	Обсяг годин	Навчально-методична література (порядковий номер за переліком)
1	2	3	4	5
<p>Тема 1. Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні поняття в БЖД 2. Культура безпеки суспільства 3. Надзвичайні ситуації. 4. Роль людини в БЖ 	2	<p>Заняття №1 Надзвичайні події та надзвичайні ситуації на території України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати поширеність надзвичайних ситуацій різних класів для однієї з областей України (згідно обраному варіанту) у 2009 році 2. Проаналізувати вплив на рівень смертності соціально-економічних та інших характеристик відповідних територій. 3. Зробити висновок про можливі причини смертності на території обраної області та України. 	2	1, 2, 3, 5
<p>Тема 2 Види небезпек. Природні загрози для людини. Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація негативних факторів середовища життєдіяльності та їх характеристика. 	2	<p>Заняття №2 Розпізнавання та ранжування небезпек</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виконати розпізнавання видів небезпек 2. Провести ранжування небезпек за ступенем важливості для сучасного українського суспільства. 	2	2,3,6-13

<p>2..Причини і наслідки природних небезпек 3. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки 4. Класифікація вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек 5. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій 6. Соціально-політичні небезпеки</p>		<p>3.Зробити висновок про найбільші небезпеки у житті українців.</p>		
<p>Тема 3. Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек 1.Органолептична оцінка небезпек. Види аналізаторів. 2. Інструментальна оцінка небезпек. 3. Комплексна оцінка небезпек. Поняття про ризик. 4. Методи прогнозування можливості виникнення небезпек.</p>	2	<p>Заняття №3 «Оцінка індивідуального ризику загибелі від невиробничих факторів на території Полтавської області» 1. Виконати розрахунок динаміки небезпечних факторів. 2. Виконати оцінку індивідуального ризику загибелі на території Полтавської області. 3.Зробити висновок про ймовірні причини високого ризику смерті.</p>	2	1,2,3,4,5
<p>Тема 4 Шляхи забезпечення безпеки. Менеджмент безпеки. Інформаційна безпека підприємства. 1. Принципи та методи забезпечення безпеки. 2. Засоби забезпечення безпеки 3.Системи забезпечення національної безпеки. 4. Менеджмент безпеки підприємства. 5. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини.</p>	2	<p>Заняття №4 «Оцінка психофізіологічних особливостей і працездатності працівника». 1.Виконати самодіагностику зорової пам'яті. 2.Провести якісну оцінку рівня вибіркової уваги. 3.Зробити висновок про готовність до різних видів роботи.</p>	2 (-)*	1,2,3,4,5
<p>Тема 5 Правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення. 1.Законодавчі акти міжнародного гуманітарного права. Основні положення Концепції ООН про сталий людський розвиток. 2. Правові норми, що регламентують управління безпекою 3. Структурно-функціональна схема державного</p>	2	<p>Заняття №5 «Оцінка небезпечності людського натовпу». 1.Розрахувати час для подолання шляху в підземному переході для різних умов натовпу. 2. Оцінити щільність натовпу в підземному переході. 3.Зробити висновок про безпечність руху в натовпі.</p>	-	1,2,3,4,5

управління безпекою та захистом у НС в Україні				
Всього	10		8 (6)*	

Технологічна карта тематичного плану для студентів напрямів підготовки **6.040302 «Інформатика»** та **6.051701 «Харчові технології та інженерія»** (ППС «Технологія харчування»)

Назва розділу, теми та питання, що розглядаються на лекції	Обсяг годин	Назва теми семінарського, практичного заняття (питання і завдання)	Обсяг годин	Навчально-методична література (порядковий номер за переліком)
1	2	3	4	5
<p>Тема 1. Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні поняття в БЖД 2. Культура безпеки суспільства 3. Надзвичайні ситуації. 4. Роль людини в БЖ 	4	<p>Заняття №1 Надзвичайні події та надзвичайні ситуації на території України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Проаналізувати поширеність надзвичайних ситуацій різних класів для однієї з областей України (згідно обраному варіанту) у 2009 році 8. Проаналізувати вплив на рівень смертності соціально-економічних та інших характеристик відповідних територій. 9. Зробити висновок про можливі причини смертності на території обраної області та України. 	4	1, 2, 3, 5
<p>Тема 2 Види небезпек. Природні загрози для людини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація негативних факторів середовища життєдіяльності та їх характеристика. 2. Природні стихійні лиха. 3. Причини і наслідки природних небезпек 	2	<p>Заняття №2 Розпізнавання та ранжування небезпек</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виконати розпізнавання видів небезпек 2. Провести ранжування небезпек за ступенем важливості для сучасного українського суспільства. 3. Зробити висновок про найбільші небезпеки у 	2	2,3,6-13

		житті українців.		
<p>Тема 3 Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек 2. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки 3. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій 4. Радіаційна безпека 	2	<p>Заняття №3 "Оцінка індивідуального ризику загибелі від невинних факторів на території Полтавської області"</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виконати розрахунок динаміки небезпечних факторів. 2. Виконати оцінку індивідуального ризику загибелі на території Полтавської області. 3.Зробити висновок про ймовірні причини високого ризику смерті 	4	1,2,3,4,5
<p>Тема 4 Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Глобальні проблеми людства. 2.Соціально-політичні небезпеки. 3. Антитерористичні критерії оцінки уразливості та підвищення стійкості роботи об'єктів підвищеної небезпеки. 4. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. 	2	<p>Заняття №4 «Оцінка психофізіологічних особливостей і працездатності працівника».</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Виконати самодіагностику зорової пам'яті. 2.Провести якісну оцінку рівня вибіркової уваги. 3.Визначити рівень фізичної працездатності людини (проба Руф'є-Діксона) 4.Зробити висновок про готовність до різних видів роботи. 	2	1,2,3,4,5
<p>Тема 5 Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Органолептична оцінка небезпек. Види аналізаторів. 2. Інструментальна оцінка небезпек. 3. Комплексна оцінка небезпек. Поняття про ризик. 4. Методи прогнозування можливості виникнення небезпек. 	4	<p>Заняття №5 Заняття №5 «Оцінка небезпечності людського натовпу».</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Розрахувати час для подолання шляху в підземному переході для різних умов натовпу. 2. Оцінити щільність натовпу в підземному переході. 3.Зробити висновок про безпечність руху в натовпі. 	2	1,2,3,4,5
<p>Тема 6. Шляхи забезпечення безпеки. Менеджмент безпеки. Інформаційна безпека</p>	4	<p>Заняття №6 Ергономічне забезпечення організації робочого місця оператора за дисплеєм</p>	4	1,4,18,21,22

<p>підприємства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи та методи забезпечення безпеки. 2. Засоби забезпечення безпеки 3. Системи забезпечення національної безпеки. 4. Менеджмент безпеки підприємства. 5. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Виконати розрахунок робочого місця оператора за антропометричними характеристиками. 2. Визначити ергономічні характеристики людини-оператора 2. Зробити висновок і рекомендації щодо організації робочого місця. 		
<p>Тема 7. Правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавчі акти міжнародного гуманітарного права. Основні положення Концепції ООН про сталий людський розвиток. 2. Правові норми, що регламентують управління безпекою 3. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні 	2			1,2,3,23, 38-49
В с ь о г о	20		16	

5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

У структурі навчального навантаження студента при вивченні дисципліни «Безпека: Безпека життєдіяльності» самостійна робота розглядається як один з основних компонентів навчальної діяльності. Обсяг самостійної роботи з курсу складається з обов'язкових та вибіркових завдань. Обов'язковими завданнями є:

- виконання письмових домашніх завдань (задач, кросвордів);
- підготовка до практичних занять з написанням конспекту, термінологічного словника до відповідних тем;
- написання творчої роботи (реферату, есе чи аналітичного огляду публікацій) на задану тему.

Самостійна робота може виконуватись у бібліотеці, в комп'ютерному класі, в домашніх умовах. Основним критерієм оцінювання результатів обов'язкових завдань самостійної роботи студента є активність на практичних заняттях; захист творчої роботи під час практичного заняття чи ІКР викладача; точність і повнота виконання домашнього завдання з заданої теми (підготовка конспекту, розв'язання задач, кросвордів); результат виконання поточної модульної роботи, тестів. Для самостійної роботи студентам пропонується для опрацювання відповідна наукова, навчальна література, назви сайтів, періодичні видання.

Однією з форм самостійної роботи є виконання індивідуальних (вибіркових) завдань, які передбачають створення умов для найповнішої реалізації творчих можливостей студентів і мають на меті поглиблення, закріплення набутих знань шляхом проведення власних наукових досліджень. Такі завдання можуть бути реалізовані у вигляді:

- виступу з доповіддю на наукових студентських конференціях і семінарах;
- підготовці публікацій у наукових, науково-популярних виданнях;
- участь в предметних олімпіадах;
- виконання завдань в рамках дослідницьких проектів кафедри.

До виконання наукової роботи залучаються лише кращі студенти, які мають відмінні успіхи за результатами поточного контролю. Оцінювання індивідуальної наукової роботи студентів здійснюється шляхом нарахування додаткових балів.

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

№ з/п	Назва розділу модуля, теми, з якої виносяться питання на самостійне опрацювання	Перелік питань, що вивчаються студентом самостійно	Література (порядковий номер за переліком)	Засоби контролю знань
1	2	3	4	5
1	Тема 1 . Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.	Найбільші в історії світу техногенні катастрофи Найбільші в світу стихійні лиха.	6-13	Перевірка конспекту, усне опитування
2	Тема 2 Види небезпек. Природні, техногенні та соціально-політичні небезпеки.	1. Нові види небезпек, що породжуються науково-технічним прогресом	3-6, 19-22	Перевірка конспекту, усне опитування
2	Тема 3 Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	Побудова логічної схеми «дерево подій та причин» для ДТП. Виконання ПАН шляху студента від дому до університету	1,18	Перевірка завдання, усне опитування
	Тема 4. Шляхи забезпечення безпеки.	1. Медична аптечка першої допомоги. 2. Порядок проведення реанімаційних заходів. 3. Перша медична допомога при зовнішніх та внутрішній кровотечах. 4. Види отруєнь. Перша медична допомога при укусах отруйних комах чи тварин, отруєнні через органи дихання, шкіру та кишково-шлунковий тракт. 5. Перша медична допомога при переломах та вивихах. 6. Перша медична допомога при опіках, електротравмах та обмороженнях 7. Технічні засоби самооборони. Межа самооборони.	1-4, 17-23	Захист реферату, творчого завдання, усне опитування
3	Тема 5. Правове забезпечення та структура захисту населення. Управління безпекою.	1. Промисловий шпіонаж 2. Безпека харчування 3. Особливості організації корпоративної безпеки у сфері майбутньої діяльності студента	2,3	Перевірка конспекту, усне опитування

6. МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни «Безпека: Безпека життєдіяльності» використовуються різноманітні методи і прийоми активізації пізнавальної діяльності (Табл.6.1).

Таблиця 6.1. Навчальні технології, що застосовуються для активізації процесу навчання студентів з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності»

Назва теми	Навчальні технології для активізації пізнавальної діяльності студентів
Тема 1 Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.	Лекція з використанням мультимедійного обладнання. Практична робота з використанням картографічних методів дослідження. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (за вибором).
Тема 2 Види небезпек. Природні, техногенні та соціально-політичні небезпеки.	Лекція з використанням мультимедійного обладнання. Тестування. Практична робота з використанням роздаткового матеріалу. Усне опитування.
Тема 3 Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	Лекція з використанням мультимедійного обладнання. Розв'язування ситуаційних задач. Практична робота з графічною побудовою та описом можливих ситуацій.
Тема 4 Шляхи забезпечення безпеки.	Лекція з використанням мультимедійного обладнання. Тестування. Розв'язування кросвордів. Практична робота з вимірюванням характеристик середовища (шуму).
Тема 5 Правове забезпечення та структура захисту населення. Управління безпекою.	Лекція з використанням мультимедійного обладнання. Конкурс електронних презентацій обраних тем самостійної роботи. Практична робота з вимірюванням психо-фізичних характеристик студента.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є чіткий контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

7. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання знань студентів з дисципліни “Безпека життєдіяльності” здійснюється на основі результатів підсумкового модульного контролю (ПМК). Навчальні досягнення студента з усіх видів виконуваних робіт (теоретична підготовка, практичні роботи, самостійна робота) оцінюються кількісно, а підсумкові оцінки формуються як за національною шкалою, так і за шкалою КМСОНП. Підсумкова оцінка є сумою балів, одержаних за окремі форми навчальної діяльності: поточне тестування, оцінка (бали) за виконання практичних робіт, оцінка (бали) за самостійну роботу та індивідуальні завдання, бали за поточну модульну роботу.

Уся діяльність студента під час поточного контролю оцінюється в діапазоні від “0” до “100” балів . При цьому система оцінювання кожного виду навчальної діяльності студента спирається на метод експертних оцінок. Поточний контроль здійснюється під час проведення лекцій, практичних (семінарських) занять та консультацій викладача. Основними формами поточного контролю з дисципліни є:

- тестування;
- захист практичних робіт, або активна участь у семінарських заняттях;
- підготовка рефератів та інших творчих завдань (есе, презентації, аналітичного огляду наукових публікацій, періодичних видань);
- написання конспекту наукової літератури, складання тематичного словника;
- виконання поточної модульної роботи (ПМР);

Виконання практичної роботи оцінюється за 8-бальною шкалою. При оцінюванні результатів практичних робіт враховується:

- правильність отриманого результату;
- правильність зроблених висновків, розуміння суті виконаної роботи;
- логічність, грамотність і послідовність викладення висновків;
- своєчасність здачі та захисту роботи. Порушення термінів здачі практичної роботи веде до зниження оцінки - за кожен тиждень затримки після встановленого для здачі роботи терміну віднімається 1 бал.

Виконання самостійних робіт (індивідуальних завдань) оцінюється за результатами перевірки конспектів, або усного опитування студентів по заданим темам. Наявність законспектованих тем в зошиті оцінюється в 2 бали, правильна відповідь на задане запитання по темі, винесеній на самостійне опрацювання, також оцінюється в 1 бал.

Програмою передбачено написання студентами однієї письмової творчої роботи (есе), або реферату на задану тему. Студент також може запропонувати свою тему, яку погоджує з викладачем.

Переведення 100-бальної шкали оцінювання в 4-х бальну, національну шкалу та шкалу за системою ECTS для фіксації в нормативних документах університету здійснюється у порядку наведеному у таблиці 7.1.

Таблиця 7.1. Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни « Безпека життєдіяльності»

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Програмою передбачено написання однієї поточної модульної роботи, яка охоплює всі теми. Контрольні запитання до модульної роботи наведені в розділі 10. Контрольна робота проводиться під час планових індивідуально – консультаційних занять викладача наприкінці семестру. При виконанні модульної контрольної роботи в залежності від помилок і недоліків у відповідях (незначні, грубі чи немає відповіді на одне або всі питання) робота оцінюється за “20”- бальною системою.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни є результатом поточного контролю знань і не може перевищувати 100 балів. Підсумковий бал за результатами поточного модульного контролю оголошується викладачем під час останнього практичного (семінарського) заняття. Внесення підсумкового балу до залікової відомості, в індивідуальні плани (залікові книжки) студентів здійснюється під час останнього індивідуально-консультаційного заняття викладача. Студенти, які набрали за результатами поточного контролю від 36 до 59 балів, після належної підготовки мають право повторно писати модульну контрольну роботу, а також здавати заново виконані практичні та самостійні роботи.

Студенти, які набрали за результатами поточного контролю від 0 до 35 балів, зобов'язані пройти повторний курс вивчення дисципліни.

Таблиця 7.2

Розподіл балів, які можуть отримати студенти по окремим темам за результатами поточного контролю вивчення навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності”

Назва тем	Вид навчальної роботи	Максимальна кількість балів (за присутність + за виконану роботу)	Разом
1. Основи теорії безпеки життєдіяльності. Надзвичайні ситуації та їх наслідки.	Лекція Самостійна робота	2 +2	4
2. Види небезпек. Природні загрози для	Лекція Практична	1 1+5	9

людини.	Самостійна робота	+2	
3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Типологія аварій на потенційно-небезпечних об'єктах.	Лекція Практична	1 1+5	7
4 Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості.	Лекція Практична	1+5 1+5	12
5. Методи оцінки небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	Лекція Практична Самостійна робота	2 1+8 +1	12
6 Шляхи забезпечення безпеки. Менеджмент безпеки. Інформаційна безпека підприємства.	Лекція Практична РГР	2 1+8 +20	31
7. Правове забезпечення та структура захисту населення. Управління безпекою.	Лекція Практична Самостійна робота	1+5 1+5 +2	14
	Поточна модульна робота	20	10
ВСЬОГО	Лекції Практичні Самостійна робота ПМР	20 53 17 20	100

Таблиця 7.3
Система нарахування балів з навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності”

Компонент	Параметри оцінювання	Оціночні нормативи
Лекція	Тестування (одноваріантні тести з 5 запитань)	5 балів
	Присутність на занятті.	1 бал
Практичне заняття	Повне, вчасне виконання завдання, акуратне оформлення таблиць, рисунків, самостійність, логічність висновків	5 балів
	Вчасне виконання завдання, але відсутність самостійності, акуратності	4
	Помилковість висновків, невірно виконані розрахунки	3
	Присутність на занятті	1 бал
Самостійна та індивідуально-консультаційна робота	Виконання самостійних завдань. Самостійна підготовка конспекту з заданої теми.	2 бали (за кожен тему)

Поточна модульна робота	Відповідь на всі запитання письмової контрольної роботи і розв'язання розрахункової задачі	10 балів
-------------------------	--	----------

Для стимулювання творчих здібностей студентів в програмі передбачено оцінювання індивідуальної наукової роботи студентів шляхом нарахування додаткових балів (таблиця 7.4). Як вказувалось в розділі 6, до виконання наукової роботи залучаються лише кращі студенти, які мають хороші успіхи у вивченні даного предмету за результатами поточного контролю. Максимально можлива кількість отримання додаткових балів – 30.

Таблиця 7.4

Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності”

Форма роботи	Вид роботи	Бали
Навчальна	Участь в предметних олімпіадах: університетських, міжвузівських, всеукраїнських	2
		5
		8
Науково-дослідна	1.Участь в конкурсах студентських наукових робіт: - університетських - міжвузівських, всеукраїнських	5
		10
	2.Виступ на наукових студентських конференціях і семінарах: - університетських - міжвузівських, всеукраїнських	5
		10
	3.Підготовка публікацій у наукових, інших виданнях: - самостійно - у співавторстві	10
		7

8.ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПІДТРИМКИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

При викладанні навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності" використовується загальне програмне забезпечення, до якого входить пакет програмних продуктів Microsoft Office, а також:

- Мультимедійні презентації усіх лекцій в програмі Power point.
- Дистанційний курс на платформі Moodle

9. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальна програма
2. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни за кредитно-модульною системою організації навчального процесу
3. Дистанційний курс
4. Навчальні завдання для практичних занять
5. Індивідуальні завдання та методичні рекомендації до їх виконання
6. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів
7. Завдання для контрольних робіт та методичні рекомендації до їх виконання для студентів заочної форми навчання
8. Пакети комплексних контрольних завдань (робіт) та критерії їх оцінювання
9. Пакети завдань для поточного контролю (відповідно до робочої навчальної програми)
10. Питання для підготовки до ПМК (заліку)
11. Тематика науково-дослідної роботи студентів
12. Навчально-методичне видання «Безпека життєдіяльності: навчальні завдання для виконання практичних робіт та самостійної роботи студентів»

10. ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Безпека життєдіяльності: навчальні завдання та методичні рекомендації для практичних занять і самостійної роботи студентів усіх напрямів підготовки за КМСОНП ПУЕТ / В.Г.Смирнова, С.А. Дикань. – Полтава: ПУЕТ, 2013.- 64 с.
2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I-IV рівнів акредитації / За ред Є.П.Желібо і В.М.Пічі.-Львів: Піча Ю.В., – К.: Каравела, Львів: Новий світ – 2000, 2002. – 328 с.
3. Ярошевська В.М. Безпека життєдіяльності: Підручник. – К.:ВД Професіонал, 2004. – 540 с.
4. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник.-К.: Центр навчальної літератури, 2005.-320 с.
5. Безпека життєдіяльності: підручник /О.І.Запорожець, Б.Д.Халмурадов, В.І. Прилепко та ін.. –К.:Центр учбової літератури, 2013.-448 с. [Електронний ресурс].
6. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: , 2004. – 328с.
7. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний

посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.

Додаткова література

8. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
  9. Кодекс цивільного захисту України. [затверджено 2 жовтня 2012 року № 5403-VI] // Відомості Верховної Ради (ВВР) .-2013.- №34-35.- ст.458.
  10. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
  11. Про адміністративні порушення: Закон України. – К., 1993.
  12. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
  13. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”.
  14. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
  15. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
  16. Про охорону праці: Закон України. – К., 1992.
  17. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
  18. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
  19. Заплатинський В.М. Основи кримінологічної безпеки сучасного бізнесу: Навч. посібник. – К.: КДТЕУ, 2000. – 141 с.
  20. Средства индивидуальной защиты работающих на производстве: Каталог-Справочник / Под ред. В.М. Ардасенова. – М.: Профиздат, 1988. – 176 с.
  21. Амосов М.М. Здоров'я – К.: Нива, 1997. – 144 с.
  22. Халмуратов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб.- К.-Центр навчальної літератури, 2006.-138 с.
  23. Хижняк М.І., Нагорна А.М. Здоров'я людини та екологія.- К.:Здоров'я,1995. - 98 с.
  24. Царенко А.В., Яцук Г.Ф. Валеологія. Навчальний посібник.-К.:Генеза, 1998. -78 с.
  25. Самсонов А. Т. Глобализация или устойчивое развитие// Экология и жизнь.-2001.-№5.-С4-7.
  26. Порядок денний на 21 ст. / За ред.В.Я.Шевчука.-К., 2002. - 67 с.
  27. Дубицкий А.Е., Семенов И.С., Чепкий Л.П. Медицина катастроф.- К.:Здоровье, 1993.-482 с.
- Internet-джерела
28. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
  29. [Верховна Рада України](http://www.rada.kiev.ua) <http://www.rada.kiev.ua> .

30. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
31. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua, www.osvita.com>.
32. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
33. Офіційний сайт державної служби з надзвичайних ситуацій <http://www.mns.gov.ua/>.
34. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
35. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
36. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
37. Офіційний сайт Американського вулканологічного товариства <http://vulcan.wr.usgs.gov/>
38. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).
39. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
40. <http://base.safework.ru/iloenc> - Енциклопедія по охране и безопасности труда МОТ.
41. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
42. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>
43. журнал "Бизнес и безопасность" — www.bsm.com.ua;
44. журнал "Охранные системы" — www.security.com.ua.